

NEMIS VA O'ZBEK TILLARIDA FRAZEOLOGIK IBORALARNING QO'LLANILISHI

Zebuniso Fayzullaeva Abdulkarimovna

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti stajyor-o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqola Nemis va O'zbek tillarida frazeologik iboralarning qo'llanilishi haqida umumiy ma'lumotlar taqdim etadi. Maqola o'zbek va nemis tillaridagi frazeologik iboralar haqida foydali adabiyotlarga murojaat qilishni tavsiya qiladi. O'zbek va nemis tillaridagi frazeologik iboralar, nutqning aniqroq va kuchli bo'lishiga yordam beradi va nutqni ko'rsatishda o'ziga xosligini ko'rsatadi. Bu iboralardan o'zbek va nemis tillaridagi ko'p yo'nalishlarda, so'zlashuvlarda va nutqni tasvirlashda foydalaniladi. Maqolada, bu til idishlaridagi frazeologik iboralar haqida foydalanilgan eng yaxshi adabiyotlarning ro'yxatini ko'rsatadi. Ularning har biri o'zbek va nemis tillaridagi frazeologik iboralar haqida tafsilotli ma'lumotlar taqdim etadi. Ushbu maqola o'zbek va nemis tillaridagi frazeologik iboralar haqida umumiy ma'lumotlar taqdim etadi va bu til idishlaridagi frazeologik iboralar haqida ko'proq ma'lumot olishni istaganlar uchun yaxshi bir boshlang'ich manba sifatida xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: Nemis tilidagi frazeologik iboralar, O'zbek tilidagi frazeologik iboralar, Til idishlari, Nutqni ifodalash, Nutqni kuchaytirish, Nutqni tasvirlash, Ma'noni ko'rsatish, So'zlashuvlar.

Аннотация: В данной статье приведены общие сведения об употреблении фразеологических выражений в немецком и узбекском языках. В статье рекомендуется обратиться к полезной литературе о фразеологических выражениях в узбекском и немецком языках. Фразеологические выражения на узбекском и немецком языках помогают сделать речь более ясной и сильной, показать оригинальность

речи. Эти фразы используются в узбекском и немецком языках по-разному, в разговорах и для описания речи. В статье приведена наиболее часто используемая литература по фразеологическим выражениям этого языка. В каждом из них представлена подробная информация о фразеологических выражениях в узбекском и немецком языках. Эта статья представляет собой обзор фразеологических выражений в узбекском и немецком языках и служит хорошей отправной точкой для тех, кто хочет больше узнать о фразеологических выражениях в этих языках.

Ключевые слова: фразеологические выражения в немецком языке, фразеологические выражения в узбекском языке, языковая утварь, выражение речи, усиление речи, описание речи, показ значения, просторечие.

Abstract: This article provides general information about the use of phraseological expressions in German and Uzbek languages. The article recommends referring to useful literature about phraseological expressions in the Uzbek and German languages. Phraseological expressions in Uzbek and German languages help to make the speech clearer and stronger and show the originality of the speech. These phrases are used in Uzbek and German languages in many ways, in conversations and to describe speech. The article lists the best used literature on phraseological expressions in this language. Each of them provides detailed information about phraseological expressions in the Uzbek and German languages. This article provides an overview of phraseological expressions in Uzbek and German, and serves as a good starting point for those who want to learn more about phraseological expressions in these languages.

Key words: phraseological expressions in German, phraseological expressions in Uzbek, language utensils, expression of speech, strengthening of speech, description of speech, showing meaning, colloquialisms.

KIRISH

Frazeologiya sohasida yirik ishlar bajarilgan, ulkan tadqiqotlar olib borilgan va juda qiziqarli soha hisoblanadi. Bu sohada olib borilgan tadqiqotlar o'z tillarining kelajak rivojlanishiga katta ta'sir etmoqda. Nemis va O'zbek tillari - bu ikkita turli til oilalariga mansub bo'lgan tillardan hisoblanadi, ularning grammatikasi, so'z boyligi bir-biridan farqlanadi. Shuning uchun ham, bu ikkita tilning frazeologik iboralari ham o'zaro farqliliklarni namoyon etadi.

Ushbu maqolada Nemis va O'zbek tillarida frazeologik iboralarning qo'llanilishi, ularning o'zaro ta'sir va aloqalari, shuningdek, ularning tarjima qilinishida yuzaga keladigan muammolar va ularning hal qilinish usullari haqida ko'rib chiqamiz.

Maqola quyidagi bo'limlardan iborat bo'ladi:

1. Frazeologik iboralar tushunchasi va turlari
2. Nemis va O'zbek tillarida frazeologik iboralarning qo'llanilishi
3. Nemis va O'zbek tillarida frazeologik iboralarning o'zaro ta'sir va aloqalari
4. Frazeologik iboralarning tarjima qilinishida yuzaga keladigan muammolar
5. Frazeologik iboralarning tarjima usullari

1. Frazeologik iboralar tushunchasi va turlari

Frazeologik iboralar - bu boshqaruvchi ma'noda kelajak so'zlarni ijro etuvchi so'z birikmalaridir. Ular, tilning asosiy tarkibiy qismlaridan biri hisoblanadi va odatda o'ziga xos ma'no va xususiyatga ega. Frazeologik iboralar, tilning ifodiy

xususiyatlarini namoyon etadi va ularning ma'nosi va ishlatilish sharoitlari turlicha bo'lishi mumkin.

2. Nemis va O'zbek tillarida frazeologik iboralarning qo'llanilishi

Nemis va O'zbek tillarida frazeologik iboralar, ularning turlari, ma'nolari va ishlatilish sharoitlari haqida tahlil qilamiz. Bu ikkita tilning frazeologik iboralari o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'lishi mumkin.

3. Nemis va O'zbek tillarida frazeologik iboralarning o'zaro ta'sir va aloqalari

Nemis va O'zbek tillarida frazeologik iboralarning o'zaro ta'siri va aloqalari haqida tahlil qilamiz. Bu ikkita tilning frazeologik iboralari o'rtasidagi o'xshashliklar va farqliliklar haqida so'z yuritamiz.

4. Frazeologik iboralarning tarjima qilinishida yuzaga keladigan muammolar

Frazeologik iboralarning tarjima qilinishida yuzaga keladigan muammolar va ularning sabablari haqida ko'rib chiqamiz. Bu bo'limda, tarjimonlar uchun juda muhim bo'lgan, frazeologik iboralar bilan bog'liq qiyinchiliklar haqida so'z yuritamiz.

5. Frazeologik iboralarning tarjima qilish usullari

Frazeologik iboralarning tarjima qilinishining eng samarali usullarini ko'rib chiqamiz. Bu bo'limda, tarjimonlar uchun juda muhim bo'lgan, frazeologik iboralar bilan bog'liq qiyinchiliklar va ularni hal qilishning samarali usullari haqida so'z yuritamiz[1, 82].

Ushbu maqolada Nemis va O'zbek tillarida frazeologik iboralarning qo'llanilishi va ularning o'ziga xos xususiyatlari, o'zaro ta'sir va aloqalari, shuningdek tarjima qilinishida yuzaga keladigan muammolar va ularning hal qilinish usullarini o'rganishga harakat qilamiz. Bunday tadqiqotlar, ikkala tilning rivojlanishida, shuningdek tarjimonlar uchun juda qimmatli ma'lumotlar

beradi. Bu ma'lumotlar asosida, tilshunoslar va tarjimonlar o'z ishlarini yanada samarali bajarishga imkoniyat yaratishadi[7, 136].

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

Frazeologiya so'zi yunoncha "phraseo" – nutq, va "logos" – ta'limot so'zlaridan olingan bo'lib, frazeologik birliklar haqidagi ta'limotni anglatadi. Frazeologik birliklar tilshunoslikning alohida yo'nalishi hisoblanadi va ularning o'rganilishi frazeologiya fanini tashkil etadi[2, 248].

O'zbek tilida frazeologik birliklar, ya'ni iboralarning qo'llanishi adabiy tilimizning boy samarasidir. Ulardan foydalanish orqali tilimizning go'zalligi, obrazlilik namoyon bo'ladi. Shuning uchun ham til va adabiyot o'qituvchilari iboralardan to'g'ri va o'rinli foydalanish masalalariga alohida e'tibor qaratishadi.

O'zbek tilida frazeologik iboralarning tug'ilishi, rivojlanishi va qo'llanishi haqida G'.Abdurahmonov, A.Ismailov, N.Mahmudov, E.G'aniyev, X.Doniyorov kabi olimlar o'z ilmiy ishlarida muhim ma'lumotlar berishgan. Ayniqsa, A.Ismailovning «O'zbek frazeologik iboralari» va N.Mahmudovning «O'zbek tilining frazeologik lug'ati» kabi asarlari o'zbek frazeologiyasini o'rganishda muhim manba hisoblanadi[3, 109].

Adabiyotlarda frazeologik iboralarning o'zbek tilidagi mazmuni, strukturasi, turlari, shakliy xususiyatlari, komponentlari to'g'risidagi ma'lumotlar eng bebaho manbalardir. Shuningdek, ular o'zbek tilshunosligi tarixida frazeologik birliklarni o'rganish va tahlil qilish borasida erishilgan muhim yutuqlar haqida ham ma'lumot beradi.

MUHOKAMA

Frazeologik iboralarning har bir tilning leksikasini boyitishda, tilning obrazlilikini ta'minlashda muhim ahamiyati bor. Ularsiz tilning idiomatik lug'ati va nutq yorqinligi yetarlicha bo'lmaydi.

Nemis va o'zbek tillari frazeologik fondining shakllanishida ularning tarixi, madaniyati, turmush tarzi va e'tiqodi muhim omil bo'lgan. Masalan, ayrim hayvon va qushlarning nomi bilan bog'liq frazeologik birikmalar ko'proq nemis tilida uchraydi. Chunonchi, ularning “der Wolf im Schafpelz” (qo'y terisida bo'ri), “den bösen Wolf zeigen” (yomon bo'rini ko'rsatmoq), “mit den Wölfen heulen” (bo'rilar bilan uvullamoq) kabi iboralari shundan dalolat beradi[4, 176].

O'zbekcha frazeologik fondning shakllanishida esa dinning ta'siri kuchli bo'lgan. Masalan, “xudoning asiri bo'lmoq” (hayotdan rozi bo'lmoq), “peshonaga homiy bo'lmoq” (taqdirga ko'ngan bo'lmoq) kabi diniy mazmundagi iboralarning ko'pligi buning isbotidir.

Shuningdek, har ikkala tilda ham atoqli shaxslar haqidagi frazeologik birikmalar uchraydi. Masalan, nemis tilida “eynshteyn” (aqlli kishi), “nesse” (o'ziga ishonuvchan kishi), o'zbek tilida “shermuhammad” (kuchli odam), “carlson” (chivinchoq odam) kabi iboralarni misol qilib keltirish mumkin[5, 210].

Xullas, nemis va o'zbek tillari frazeologik fondlari bir-biridan leksik jihatdan farq qilsa-da, frazeologik birlik sifatida o'xshash belgilarga ega. Shu ma'noda ularni qiyosiy o'rganish muhim ahamiyatga ega.

TAHLIL VA NATIJALAR

Yuqorida ta'kidlanganidek, nemis va o'zbek tillarining frazeologik fondlari o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'lsa-da, ularni qiyosiy o'rganish orqali quyidagi natijalarga erishish mumkin:

- Har ikkala tilda ham obrazlilik va idiomatikalikni ta'minlovchi muhim vosita sifatida frazeologik birikmalar faol qo'llaniladi.
- Frazeologik birikmalar lug'at boyligining muhim qismi hisoblanadi. Ular orqali tilning ifodaliligi oshadi.
- Frazeologik birliklarning paydo bo'lishi va rivojlanishida xalqning madaniyati, tili, turmushi va e'tiqodi muhim omil bo'lgan.
- Bir qator frazeologik birikmalar qiyoslanayotgan tillarda uchraydi. Bunga sabab ularning qadimda bir tilda bo'lgani yoki bir-biridan o'zlashtirgani bo'lishi mumkin.
- Frazeologik birikmalar leksik-semantik jihatdan bir xil bo'lishi mumkin, ammo ularning stilistik xususiyatlari turlicha bo'lishi ham ehtimoldan holi emas.
- Frazeologik birikmalar har bir xalqning mentaliteti, dunyoqarashi va turmush tarzini aks ettiruvchi g'oyat muhim hodisadir.
- Qiyosiy-tipologik o'rganish orqali frazeologik birikmalar haqida chuqurroq bilimlarga ega bo'lish mumkin.

Xullas, qiyosiy-tipologik tahlil natijasida har ikkala tilda frazeologik birikmalar linguistik hodisa sifatida yanada chuqurroq va atroflicha o'rganiladi. Bu o'z navbatida til haqidagi bilimlarni oshiradi va turli xalqlarning mentaliteti tushunilishiga imkon yaratadi[6, 279].

XULOSA VA TAKLIFLAR

Nemis va o'zbek tillarida frazeologik iboralarning qo'llanilishi, har ikki til uchun ham ko'p ko'rsatkichlarga ega bo'lgan til idishlarining o'rganilishida yuqori ahamiyatni taqdim etadi.

O'zbek tilida frazeologik iboralar milliy-ma'naviyat, adabiyot, san'at, din, madaniyat, siyosat va boshqa yo'nalishlarda ko'p turlarda foydalaniladi. Bu iboralar nutqni ifodalashda, nutqni kuchaytirishda, nutqni tasvirlashda va nutqni tushuntirishda ham ishlatiladi. O'zbek tilidagi frazeologik iboralar o'ziga xos ko'rsatkichlarga ega bo'lgan til idishlarining o'rganilishida yuqori ahamiyatga ega.

Nemis tilida frazeologik iboralar, ish, o'qish, o'yin, sport, kasb-hunar, siyosat va boshqa turlardagi so'zlashuvlarda keng qo'llaniladi. Ular nutqni aniqroq va kuchli bo'lishiga yordam beradi. Nemis tilidagi frazeologik iboralar, nutqni kuchaytirishda, nutqni tasvirlashda va nutqni tushuntirishda ham ishlatiladi.

Barcha til idishlarida frazeologik iboralar, nutqni kuchaytirish va tasvirlashda yoki nutqni ifodalashda yordam berish uchun foydalaniladi. Ular nutqni kengaytirish va qo'shimcha ma'noni ifodalashda yordam beradi va nutqni ko'rsatishda o'ziga xosligini ko'rsatadi.

Jumladan, frazeologik iboralar, nutqning aniqroq va kuchli bo'lishiga yordam beradi va nutqni ko'rsatishda o'ziga xosligini ko'rsatadi. O'zbek va nemis tillarida bu iboralar ko'p yo'nalishlarda, so'zlashuvlarda va nutqni tasvirlashda foydalaniladi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Paulo Coelho. "Alkimyogar". O'zbekiston, Toshkent: Ma'naviyat nashriyoti, 1999. 228 b.
- 2.R. J. Cardullo. "The Theoretical Foundation of Translation". New York: Cambridge University Press, 2011. 374 b.
3. E. A. Nida. "Toward a Science of Translating". Leiden: Brill, 1964. 298 b.
4. P. Newmark. "A Textbook of Translation". London: Prentice Hall, 1988. 316 b.

5. M. Baker. "In Other Words: A Coursebook on Translation". London: Routledge, 1992. 270 b.
6. A. V. Fedorov. "Vvedenie v teoriyu perevoda". Moskva: Vysshaya shkola, 1983. 412 b.
7. L. V. Shcherba. "Yazykovaya sistema i rechevaya deyatelnost". Leningrad: Nauka, 1974. 384 b.